

Bajkó Árpád

Gyógyító emberek. Specialisták. Élettörténetek

Tanulmányom alapját gyógyító specialisták tevékenységének/élettörténetének elemzése képezi. Az értelmezés a specialista életpályájának mozzanataira, gyógyítási technikákra, a gyógyító sajátos közösségbeli státusára irányul elsősorban.

2003–2004 folyamán alkalmam volt egy bioenergiával gyógyító specialista tevékenységét vizsgálni. A kutatás folyamán Erdély más területein élő gyógyítókról is tudomást szereztem. A résztvevő megfigyeléssel és az irányított interjúk segítségével szerzett tudás értelmezése során többek között arra kérdezek rá, ki lehet egy közösségben gyógyító specialista, honnan szerezte tudását, tevékenységének köszönhetően mekkora a vonzáskörzete, van-e valamilyen hasonlóság a specialisták életpályájának felépítésében.

Az életpályák/élettörténetek vizsgálata során nem valamiféle tipológia felállítása a célom, nem a *bioenergiás természetgyógyászok* típusait szeretném leírni. Inkább ezekből kiindulva, ezek kapcsán keresem a választ arra, hogy mennyire beszélhetünk tiszta, elkülönített tudásról, hogyan határozzák meg magukat a népi gyógyászat és a hivatalos orvoslás perspektívájából, mennyire válik szét ez a tudás a népi orvoslás módszereitől, és mennyire közelít a hivatalos orvosláshoz.

A gyógyítás fogalma

A gyógyítás kategóriájába sorolható minden olyan cselekvés, amely az egészség megőrzését, a megromlott egészségi állapot helyreállítását és a betegek ápolását, gondozását szolgálja. A fogalom határai összetett cselekvéssorozatot ívelnek át. Pontos kijelölésüket megnehezíti, hogy – a tudományos és a köznyelvben általánosan elterjedt értelmezéssel szemben – gyógyítást nem csak az erre specializálódott egészségügyi intézményekben végeznek. A gyógyítás dolgozatban használt fogalma nem csupán a testi bajok kezelését jelöli, hanem magába foglalja a lelki egészség megőrzésére, helyreállítására és a „lelki betegek” ápolására, gondozására irányuló tevékenységet is.

Ebben az értelemben egyaránt gyógyításnak számít a lelki sérelmet enyhítő vigasztalás, az ima és a beszélgetés is. Az általam vizsgált gyógyító specialisták példája arra vezet rá, hogy nem érdemes a kategorizáció sem a népi gyógyítás, sem a természetgyógyászat szempontjából a gyógyító tudás/

világkép/filozófia differenciáltsága miatt; ezért beszélek a specialisták gyógyító tevékenységéről és annak társadalmi kontextusáról, a gyógyítás fogalma alatt a fent említett jellemzőket értve.

Természetgyógyászat – népi gyógyászat – hivatalos orvoslás viszonya

A természetes gyógymódok azon gyógyító módszereket jelentik, amelyek az egyes betegségek megelőzését, gyógyítását, vagy a betegségek által előidézett tünetek csillapítását hivatottak szolgálni; ezek a gyógyító eljárások inkább a szervezet önszabályzó erőire támaszkodnak és – legalábbis részben – természetes eredetűek. A *természetgyógyászat* a természetes gyógymódok elméletét és gyakorlatát öleli fel, de egyben az embert környezetével egységnek felfogó, úgynevezett *holisztikus*¹ diagnosztikai módszerek alkalmazásán alapszik, mivel ez utóbbi a szervezet önszabályozási erejéről nyújt megfelelő felvilágosítást (Schmiedel–Augustin 1997: 20).

A német szerzőpáros összefoglaló munkája a természetgyógyászat terápiás eljárásai közül az akupunktúra, antropozofikus medicina, levezető eljárások, pióca, érvágás, Bach-virágterápia, biorezonancia-terápia, sajátvér-terápia, Croon-féle elektronukleáris diagnosztika és terápia, enzimterápia, diétás kezelés, gyógybőjt, homeopátia, manuális terápia, neurális terápia, rendterápia, ortomolekuláris gyógyítás, fizioterápia, mozgásterápia, masszázskészítés, elektro- és ultrahangkezelés, fényterápia, inhaláció, balneo- és klimatoterápia, fitoterápia módszereinek, történetének felvázolására tett kísérlet.

A természetgyógyászat hivatalos forgatókönyve a nagy diskurzusban sokszor a természettudományos módszereken alapuló akadémiai orvostudomány,²

¹ Olyan gyógyító irányzat, amely az embert nem izolált szervekből és lelki működésekből álló személynek tekinti, hanem testi-lelki és szellemi egységnek, amely harmóniában él pszichoszociális környezetével. A betegség, ezen szemlélet szerint, nem csupán kórelleteni sérülés, hanem adott körülmények között a beteg életútjában szükséges esemény a maga szimbolikájával és jelzésértékével – nem csupán a szervi vagy lelki sérülést kell helyreállítani, hanem ezeknek a jelzéseknek az üzenetét is meg kell érteni ahhoz, hogy meglássuk a történések okait. A holisztikus gyógyítás ezért elsősorban a természetgyógyászat eljárásait alkalmazza (tágabb értelemben), mivel ezek inkább számolnak a betegség komplex voltával, és kezelési tevékenységeikkel a beteg szervezet önregeneráló, öngyógyító lehetőségeire építenek (Schmiedel–Augustin 1997: 21–22).

² A szerzőpáros szerint az akadémiai orvostudomány a teljes orvostudomány azon részét jelenti, amely Descartes, Newton és Virchow tradícióján fejlődött és ok-okozati kapcsolatot alapja: a diagnosztikai és terápiás eljárásokat, valamint az ezek alapját képező, patogenezisre vonatkozó értelmezési modelleket hasznosítja, amelyeket az orvosok egyetemi képzésük alatt sajátítanak el és ismernek meg. a holisztikus nézőpontot pedig nem vallja magáénak (Schmiedel–Augustin 1997: 33).

vagy nyugati orvoslás – *Schulmedizin* (Schmiedel–Augustin 1997: 32) – felől íródik; más szóval az ortodox orvostudomány képezi az összehasonlítási alapot. Ennek következményeként gyakran pejoratív értelemben beszélnek róla, (például *tapasztalati gyógyítás*): mivel a jelenleg érvényes tudományos módszerekkel nem igazolható a legtöbb eljárás. Közülük néhány azért nem vethető alá statisztikai–tudományos értékelésnek, mert módszertanilag nem alkalmas erre. Ez nem azt jelenti azonban, hogy hatástalanok lennének. A különféle természetgyógyászati eljárás értékelésénél gyakran látszik, hogy hatásosságuk függ a beteg egyéni állapotától, valamint a gyógyító személy tapasztalataitól és képességeitől.

A népi orvoslás fogalmát sokan definiálták (vö. Gémes 1979: 14–17, Hoppál 1990: 693–694, így a népi kultúra jól körülhatárolt részterületét képezi. Általánosan az orvostudomány tevékenységi körén, intézményrendszerén kívüli, főként a szájhagyomány útján fenntartott, de az írásbeliséget sem nélkülöző tudásanyag és gyógyító gyakorlat, mely a betegségek megelőzésére, felismerésére és gyógyítására tapasztalaton alapuló eljárásokat, illetve mágikus, rituális szertartásokat alkalmaz. A néprajztudomány több elnevezést használ a fogalom megjelölésére: *tradicionális orvoslás*, *ethnomedicina*, *népgyógyászat*, *paraszi orvoslás*. Napjainkban gyakran keveredik a népi orvoslás és a természetgyógyászat fogalma. A két terület között valóban több közös vonás és kulturális átfedés van, mégsem azonos szemantikájúak.

A természetgyógyászok gyakran nevezik magukat nem-ortodox, az orvosokat pedig ortodox gyógyítóknak. Az elnevezés pejoratív jellege nyilvánvaló – noha a nyugati szakirodalomban ez sokkal általánosabban elfogadott, kevésbé értékelő tartalmú kifejezés –, így érthető, hogy az orvosok tiltakoznak a használata ellen. Ők inkább a „hagyományos orvoslás” kifejezést alkalmazzák az orvostudományra; a természetgyógyászok azonban arra hivatkoznak, hogy az általuk végzett eljárások többsége több száz, esetenként több ezer éves hagyományokra tekinthet vissza, szemben az orvostudomány alig kétszáz éves hagyományával. A „természetgyógyászat” definíció is megtévesztő: a naturopátia tulajdonképpen egyetlen gyógy mód a sok közül, amely egy ősi felfogáson, a természet gyógyító erejébe (*vis mediatrix naturae*) vetett hiten alapul, és legalább annyira életmódreform, nevelés, mint gyógyítás (Szántó 1995: 19).

Az angolban ezeket az eljárásokat összefoglaló névvel *alternatív, holisztikus, tradicionális* vagy *kiegészítő* gyógy módoknak nevezik. Ezek az elnevezések is megtévesztők lehetnek. A „tradicionális” elnevezés jól illik például a kézrátétellel való gyógyításra és a naturopátiára, de az elektro-akupunktúrára vagy a kiropraktikára nem.

Legmegfelelőbbnek az alternatív gyógyászat kifejezés látszik. Összefoglalóan azokat a gyógyító tevékenységeket és módszereket tekintjük alternatív gyógyászatnak, amelyek egy adott kultúrában az általánosan elfogadott (domináns) gyógyítási forma mellett, kisebb jelentőséggel, kevésbé elterjedve, esetleg illegitim módon jelentenek alternatívát. Vannak olyan társadalmak, amelyekben az orvostudomány jelenik meg alternatív gyógyászatként a hagyományos, általánosan elfogadott eljárások mellett (például Kínában vagy Indiában) (Szántó 1995: 20).

Koltay Erika a természetgyógyászat és népi orvoslás történeti dimenzióinak összehasonlításakor a két gyógyító rendszer közötti kapcsolat fölvázolásánál három nagy korszakot különböztet meg. A 20-21. században tevékenykedő, orvosi képzéssel nem rendelkező természetgyógyászokat pedig a népi gyógyító specialistákhoz hasonlítja. Feltevése szerint, ők fogják a jövőben átalakítani napjaink népi orvoslását, átvenni annak helyét és szerepét (Koltay 2002:170).

Népi gyógyítókra vonatkozó kutatások

Gémes Balázs a gyógyító embert/gyógyító asszonyt a közösség alkotó egyéniségének mondja (Gémes 1979: 26), és a specialistákról, akik Oláh Andor fogalomhasználatában népi *általános orvosok* (füves-, kenőasszonyok, ráolvasók, helyretevők, csonttrákok, foghúzó, köpölyözők, nadályosok, veszettorvosok stb.), mint a tudásanyag letéteményeseiről, alakítóiról és továbbvivőiről beszél. 1979-ben a magyar népi orvoslás kutatásának történetéből néhány példát említ az egyéniségvizsgálat eredményeiből, melyek hiányosságát abban látja, hogy nem reflektálnak meggyőző módon egyén és közösség viszonyára, a kettő egymásra hatásával nem foglalkoznak.

Gyógyító egyéniségekre, gyógyítókra vonatkozó publikáció aránylag kevés van a magyar néprajzi szakirodalomban; ezek közül néhányat említek: Vajkai Aurél – Az ősi javasember, 1938; Bálint Sándor – Orosz István, 1942; Diószegi Vilmos – a novaji tudósasszony, 1956; Oláh Andor – egy orosházi kenőasszony tudása, 1965; Bencze József – Vas megyei ember és állatgyógyító, 1966; Farkas József – Bakos Ferenc parasztorvos, 1968; Grynaeus Tamás – Engi Tüdő Vince, 1974 és Dóczi István gyógyító, 2002; Limbacher Gábor – egy nógrádi javasasszony életútja és gyógyítónak válása, 1994; Pákay Viktória – a tiszabökényi gyógyító, 2004; Kis-Halas Judit – egy dél-baranyai szent gyógyító, 2004.

Dolgozatomban elsősorban az élettörténetben megjelenített tudást, a specialista szerepkör reprezentációját, a gyógyítónak válás fázisait követem

végig. Az egyén és közösség viszonyára való reflexió a vonzáskörzet, a kapcsolatrendszer heterogenitása szempontjából releváns. A gyógyító specialista tudása, képessége minden esetben a közösség érdekében aktualizálódik. Gyógyítói tevékenysége, tekintélye, megítélése, vonzáskörzete másokkal/beteg vagy nem beteg (szkeptikus) emberekkel való relációiban épül ki.

A bioenergiáról, bioenergetikus gyógymódokról

A bioenergiáról³ szóló diskurzus bármennyire ősi alapokon nyugodjék, mégis az idegenség és az újszerűség képzetét kelti bennünk. Egyfajta ismeretlen világ, mely megfoghatatlan, megragadhatatlan. Létezik egy „szakmai elit”, akinek fogalomhasználatában teljesen ismeretesek az olyan kifejezések, mint *aura*, *prána*, *csakra* stb. Az ősi indiai, valamint a kínai gyógyító rendszerekben megjelent már az *energia* fogalom: esi energia, esi csakra, az ida és a pingala, mely a női és a férfi, illetve a negatív és a pozitív energiákat jelképezi.

A bioenergetikai kategóriákban történő gondolkodás szerves része a jóganak, mely időszámításunk előtt a III. és I. évezred között keletkezett. Indiából Egyiptomba, Görögországba, Asszíriába, Júdeába és Kínába is eljutott, ahol már ismerték a biológiai energiára akupunktúrával történő ráhatás módozatait. Az úgynevezett gyógy-magnetizmus Európában is ismert volt.⁴ A kézrátévéses gyógyítást szláv felcserek is alkalmazták. A materialista gondolkodású emberek számára a bioenergetikai ráhatás a sarlatánizmus szinonimája. Különösen akadémikus orvos körökben gyakori ez a vélemény (Sztrasnij é.n.).

Alexander Sztrasnij leírása szerint az *aura* egyfajta biomező, testünk energetikai „ruhája”, melynek szerkezete nem egynemű, hanem több rétegből áll. E rétegeknek azonban nincsenek pontos határai és semmiféle műszerrel sem foghatók meg, csak a különleges érzékenységgel rendelkező emberek, a bioenergetikusok képesek felfedezni. Az aurába a fenti rétegeken kívül bizo-

³ A bioenergia fogalma Wilhelm Reich osztrák pszichológustól, a szubatomi energiáramlás elvi alapjainak kidolgozójától származik, aki az emberben levő életenergia leírásakor használta először. Az életenergiáról szóló könyveit az Egyesült Államokban betiltották, sőt összegyűjtötték és elégették. Elméletének meggyőző bizonyítékai senkit sem érdekeltek, így a szubatomi energia újkori felfedezőjének a sorsa nem sokban különbözött egy középkori boszorkányétól (vö. Kun Ákos: *Az ezotéria kiteljesedése*. 3., bővített kiadás, internetes változat: nem jelent meg könyv formátumban. <http://mek.oszk.hu>).

⁴ „Mesterien alkalmazta e gyógymódot a nagy Messmer, Franz Anion Messmer bécsi orvos, aki szentül hitte, hogy magnetizmussal gyógyít, de valójában hipnózist, szuggesztiót, bioenergiát, show-terápiát és csoport-indukciót alkalmazott.” (Alexander Sztrasnij könyvének Internetes változata: <http://www.astra-lit.com/Termesztet/bio-1.htm>)

nyos energia-gócok is kisugárzódnak. Ezek a csakrák energiasűrűsödések, akkumulátorok. A csakra szanszkrit szó, és kereket jelent. A mai értelemben a csakrák nem mások, mint kapcsolati pontok a testen, melyeken keresztül az energia a test egyik szintjén folyik.⁵ Jin és jang – ida, pingala, mindkettőnél a prána vagy a csí a leglényegesebb. Ez az életenergia vagy életerő, mely a testet élővé teszi és egészben tartja.⁶

A bioenergiás kezelés során a gyógyító pránát, azaz életenergiát visz be a betegbe, és ezáltal tudja őt gyógyítani. Négy fő energetikai forrás van a prána számára: Nap-levegő-föld-táplálék. Bizonyos emberek energetikailag feltöltöttebbek, több energiájuk van, másoknak ebből kevesebb van. A tudomány még nem tudta ezt az elméletet bebizonyítani, és ezért nem ismeri el, nem létezik számára. Sarlatánoknak kiáltja ki azokat az embereket, akik az általánosan elfogadott teóriát (ti. az energia nem vész el, csak átalakul) nem ismerik el, vagy ellentmondanak neki (Sarkadi 2002: 217).

Sztrasnij így ír orvostudomány és természetgyógyászat viszonyáról: „Jómagam olyan orvos vagyok, aki annak idején materialista felfogású képzésben részesült. Ennek ellenére bátorkodom kijelenteni, hogy a bioenergetika, ha nem is univerzális, de az a csodálatos gyógymód, amely gyakran elképesztő, szinte hihetetlen, de mégis valóságos eredményeket hoz olyan esetekben, amikor más gyógymódok hatástalanok. Az ortodox orvostudomány a természetgyógyászat bioenergetikai ágát nézi le a legjobban. Miért? Mert a materialista gondolkodású orvos számára ez a legkevésbé érthető. Azonban a »nem érthető« nem jelenti azt, hogy nem is hatásos” (Sztrasnij é.n.).

Sarkadi Ádám, családorvos, szakorvos, orvos-természetgyógyász *Természetgyógyászat dióhéjban* című összefoglaló könyvében így ír a bioenergiáról való személyes tapasztalatairól, gyógyítási élményeiről: „10-12 évvel kérdezték volna, válaszbomban ezt a gyógymódot nem tartottam volna hitelesnek, bizonyítottnak. Számomra nem létezőnek tartottam volna. Az úgynevezett gyógyítókat, akik ezzel foglalkoztak kóklereknek, sarlatánoknak tartottam akkor.” [...] „A szellemi, bioenergetikai gyógyászattal elérhető teljes mértékű gyógyulás, számunkra ma még ismeretlen, a tudomány által még el nem fogadott, módszerekkel, objektívan nem mérhető erővel történik. [...] Véleményem szerint a bioenergia mint olyan, létezik, és a bioenergiával való gyógyítás is létezik” (Sarkadi 2002: 215).

⁵ Sarkadi felsorolja a hét fő csakrát: 1. Fejtető – koronacsakra; 2. Homlokcsakra vagy a harmadik szem; 3. Torokcsakra; 4. Szívcsakra; 5. Napfonat vagy sola plexus; 6. Köldökcsakra; 7. Gyökércsakra (Sarkadi 2002: 218).

⁶ Görögül: pneuma. héberül: ruah, polinéz: mana – az élet lehelete, emberi szellem (Sarkadi 2002: 216).

Beszél továbbá a szellem-gyógyásatról, a bioenergetikai gyógymódok széles spektrumáról: kézrátételről, távgyógyításról, szuggeszióról, hipnózisról, sámánisztikus gyógymódokról, pszi gyógyításról, pszi sebészetről, ráolvasásról, valamint imával és fétistárgyakkal való gyógyításról. Az ezekkel a gyógymódokkal összefüggésbe hozott gyógyulásokat a tudományos világ spontán gyógyulásnak tekinti (Sarkadi 2002: 216).

Látható tehát az ortodox orvostudomány és a bioenergiás természetgyógyászat viszonya. Úgy gondolom, mégsem szabad azért teljesen éles ellentétbe állítani a két területet, hiszen mindkét példa egyidőben illusztrálja azt a tényt is, hogy gyakorló orvosokból váltak természetgyógyásszá, sőt a két világnézet jól megfér egymás mellett (lásd Sarkadi címei: családorvos, szakorvos, orvos-természetgyógyász.) Egyfajta megerősítési cserefolyamat, beépülési/beépítési jelenség tapasztalható napjainkban, amely a népi gyógyítás és a hivatalos orvostudomány korábbi viszonyára emlékeztet.⁷

Az első élettörténet

Bagoly Mihályról a bentlakásban egy színis szobatársamtól hallottam, aki el szokott menni hozzá néha, hogy „egy kicsit helyrejöjjön”. Majd 2005 márciusában találkoztam először vele. A kolozsvári klinika veseosztályán feködt. Ha a terep-paradigma terminusával hozakodnék elő, akkor azt mondhatnám, hogy a felgyűjtendő autobiografikus szöveg elbeszélőjének előzetes „felnyitása” (Lehmann 1982: 53) történik itt, de inkább a betegség jelen témával összefüggő relevanciájáról szólok.

Szívesen fogad, betegsége ellenére szóba áll velem, majd néhány perc múlva ilyeneket mond: „a hátgerinceden ki van lyukadva a csakra, akár csak nekem; szabadon tudsz felvenni energiát, ha kitérod a kezedet (...), légy szíves, hozz egy kis vizet a fürdőből, és állj meg a tükör előtt egy percre, ahogy mondtam.” Miután visszatérek: „igaz, hogy a bal kezeden keresztül jobban áramlott, mint a jobbon?” Valóban, így volt. Belementem a játékba.

⁷ „Többek között az orvostudomány is rádöbbsent arra, hogy milyen gyögyerő rejlik a természetes anyagokban, szemben a szintetikus gyögyszerek hosszú távon mérgező hatásával. Nyilvánvalóvá vált, hogy az orvostudománynak van mit tanulnia a nép által felhalmozott tudásból. Ezért nem véletlen, hogy a világ különböző tájain érdeklődéssel fordulnak a népi gyögyításhoz, hogy felhasználhassák a helyben található nyersanyagokat. Kutatások bebizonyították, hogy a kémiailag szintetizált hatóanyagok sokszor kevésbé eredményesek, min a természetes növényi kivonatok” (Hoppál 1990: 723).

Mi érdekel engem? Szívesen segít, beleegyeznek a hangfelvétel elkészítésébe, a kérdezősködésbe. Néhány nap múlva kerül haza, itt ne készítsünk felvételt, mert nem akarja, hogy lássák, a reklám, nyilvánosság miatt.

Határozottan előrebozsátja a tevékenységére vonatkozó elméletét, mely a későbbi beszélgetések során többször felvillan: ha világos az energiaburok, akkor tudok gyógyítani, ha sötét, nem tudok. Ha valaki hisz egy kicsit is az ördögben, azt nem lehet meggyógyítani. Ha pénzért gyógyít valaki, akkor az olyan is. Ő ingyen csinálja mindenkinek – ha jól érzi magát nálam, eljön és elmondja a barátjának; nem kell reklám. A Kolozsvári Rádióban kétszer beszélt, de akkor is csak azért, mert a kollégái megtudták az Magyar Operánál, ahol a varrodában dolgozott, és a riporterek felkeresték. A Kolozsvári Televízióban pedig egyszer beszélt – arc nélkül.

Közben folyton saját tragédiájára tér vissza, jelen helyzetben ekörül forog minden, és bizonyos mértékben átértékelődik a múltja, a bioenergiás tevékenysége: elszáradtak a veséi, ezért 2004 novemberétől négyóránként dialízist kell végeznie. Éjjel-nappal négyóránként cseréli a veséit helyettesítő vizesztömlőket. A fertőzés veszélye nagy, ezért higiénikus körülményekre van szükség. Már többször kellett visszamennie a műtét után a kórházba, mert befertőződött a sebe.

Elmondása szerint a sok szenny, betegség, amit átvett a betegeitől, saját szervezetét fertőzte meg; átszállt a veséire, és megölte azokat.

Saját tragédiájába való csendes beletörődése és a sóhajok mellett rögtön előtérbe kerül korábbi tevékenysége, mely egyfajta rejtett szerepkört implikál: nem akarja, hogy itt a kórházban kitudódjék gyógyítói munkája. Elmondása szerint, egy pszichológusnő jár ide a betegekhez; rajta kívül még egyvalaki tudja, hogy ő mivel foglalkozik. Néhány találkozás után változás következik be, aszimmetrikus viszony helyett szimmetrikussá válik a köztük lévő kommunikáció. A pszichológusnőre tett hatásáról beszél, aki tőle kérdez bizonyos dolgokat, orvosokról való véleményt stb.

Az ily módon előtérbe kerülő gyógyítói tevékenységének asszociációs mechanizmusa elindítja az emlékezést. Narratív konstrukciókat, kikerekített, már több alkalommal elmondott történeteket hoz felszínre: betegsége, egy életpálya fordulópontján, krízishelyzetében⁸ beszél gyógyítás-, gyógyulástörténetekről; egy református teológusról, aki öt éve járt nála, és

⁸ Tengelyi László fenomenológiai élettörténet-értelmezése a *sorseseemény* kifejezést olyan történetek jelölésére alkalmazza, melyek következtében az önazonosság mint az élettörténet foglalatja meghasad. A sorseseemény így a változás, a krízis alakzatává válik (Tengelyi 1998: 23).

amit tőle hallott és megtudott, azt felhasználta a vizsgáján; kezdőélményeiről, tevékenységének kontextusáról (történeteket mesél 1982-85-ből; Ceaușescu-korszak, kommunizmus idejében az ily módon való gyógyítás tiltása, büntetések, sarlatánság); 1989 előtti „gyógyításokról” és azoknak a rendszer változása utáni sorozatos visszaigazolásáról; egy orvosról és feleségéről, akik meggyógyultak nála; egy testvérpárról, akik közül az egyik később egyedül megy hozzá, és *fehér ruhában* látja őt. Jelen helyzete valójában fordulópontot jelent életében, gyógyítói tevékenysége ezzel a betegséggel lezárul.

Az előadott történetek egy már nem aktuális szerepről szólnak, bekerezett tevékenységgel találjuk tehát szembe magunkat, melynek kezdőélménve egy csodásnak mondható gyógyulástörténet, záró mozzanata pedig a specialista által interpretált betegség-átvétel koncepciója. A műtét után lezárul a specialista szerepköre. Elmondása szerint, nincs fizikai ereje már, hogy tovább fogadjon betegeket.

Ebben a kontextusban az előadott történetek az emlékezés alakzataivá válnak, melyekből az értelmező számára kikövetkeztethető bizonyos fokozatosság a tudás „megszerzésének” folyamatában – ez inkább ráatalálást, ráérzést jelent a már meglévő jelenségre, – de ugyanúgy kiolvasható a környezettől való megerősítések viszonyában alakuló praxis⁹, valamint a gyógyító saját specialista szerepkörére való reflexiója.

Ez a *külső megerősítés* jelenik meg az autobiografikus szövegekben, mint egyfajta legitimáló kontextus a *praxis* viszonyában, de hangsúlyozottan jelen van a bizonytalanság, az *ismeretlentől* való tartózkodás, az idegenség alakzata is: „És valaki egy pár nap múlva jött hozzám, és az mondta, aki egy orvos volt, hogy nem tudja elképzelni, hogy mikor hozzám jön, akkor mindig akármilyen része fáj is, érzi, minthogyha elszűnt volna. Habár lehet, ő se tudott arról, hogy mi lehet ez. Há mondom, hogy nem tudom, há mit, nem érzek semmit. Na, és, osztán, elteltek bizonyos évek, ugye ez a kommunizmusba volt, elteltek bizonyos évek, és akkor egyszer jött hozzám, és mondta, hogy no, hallottam ilyesmi dolog, és nagyon gyanús vagy; lehet, hogy neked is ez van. Há, mondom én, lehet. És akkor úgy megdörzsölte ott a kezével a hátamat, a fejemet, minden; aszonta, hogy érez valami sugárzást belőlem, hogy jön. És érezte, hogy zsibbad a keze, mit tudom én. Há, mondom, lehet. De én ilyes-

⁹ Grynaeus Tamás összefoglaló tanulmányában a gyógyító személyekkel kapcsolatban a közösség szerepére figyelmeztet: a kiválasztottat szerepekkel ruházza föl a közösség (projekció), ezekkel az egyéniség identifikálódik, szerepeibe belenevelődik (Grynaeus 2000: 511). Jelen kontextusban a visszajelzések *bátorító* jellegére, megerősítő aspektusára tevődik a hangsúly.

miket nem érzek. S kérdezte, hogy nyúlok fémdógozokhoz, akkor nem érzek. Mondom, nem érzek én semmit.”

A *kommunizmus-aspektus*¹⁰ a bioenergia-történet linearításában törésvonalat jelent: ha úgy fogjuk fel a specialista tudást, mint szoros dátumhoz kötött, a gyógyulástörténettel kezdetét vevő jelenséget, mely a társadalmi nyilvánosság számára *nem lélezik, tiltott, szankciót von maga után*, akkor rejtett tudásként értelmezhető, mely a szimbolikus 1989-es szám után külső reflexiók, visszaemlékezések megerősítési folyamatában átértékelődik. A *boszkonnyúlásnak, kuruzslásnak, vénasszonyok praktikájának* minősített tudás áthangolódik, a politikai fordulat után barátok, rokonok, ismerősök jönnek hozzá, akik a specialista korábbi tevékenységére hivatkozva jelen helyzetben legitimációs beszédmódot forgalmazznak: „Hát, no, osztán eltölt, elment a szép kommunizmus, és utána asztán jött, és mondta ő nekem, hogy tudd meg, aszongya, hogy neked van bioenergiád. Me hallottam, aszongya, a rádióba beszélt egy moszkvai nő, és az mondta, hogy ő is tud gyógyítani kézzel, minden, és aszongya, neked is biztos ez van. No, és akkor osztán kipróbáltam ötöt, aszongya, hogy tudd meg, hogy az van, érzem én. Igazán, hogy meg vagyok egészen könnyebbülve.”

„Nem tudta még akkor, szóval hát még én se tudtam, mikor csináltam az elején, hogy a fejit meg a hátát, vállát dörzsöltem, s elszűnt neki. Osztán, mikor idővel, mikor kijött a dolog, '89 után, megtudta, mi van nekem, akkor, no, aszongya, most már rájöttem, hogy attól gyógyultam én meg.”

„Jaj, kicsi voltam. Igen, és az nagyon érdekes volt, azért. Ennyit vettem észre a gyerekkoromból, hogy nagynéném mondta szegény, nyugodjon, hogy fáj a feje, aztán mindig mondta, hogy kenjem meg ecetes vízzel a fejét, és érdekes volt. Aszongya, hogy jaj, te Mihály, aszongya, érdekes, hogy mikor te csinálod, mikor te kened meg a fejem, mindig elmúlik, aszongya, ha az én gyermekem keni, akkor nem múlik el egyszer se. Há mondom, te jobban értesz hozzá. No, osztán, most mikor megtudta, hogy van bioenergiám, há sok idő eltelt addig, há mondja nekem, látod te, aszongya, ezt éreztem rajtad, mikor kicsi voltál. Biztosan megvolt ez neked akkor is. Há mondom, én nem tudom.”

¹⁰ Bernád Ilona szerint (Bernád 2002: 9) mivel a régi rendszer, a kommunizmus idején üldözték, zaklatták és kuruzslással vádolták a népi tudás birtokosait, a gyógyítókat, fiives-asszonyokat, kenőembereket, részben feledésbe merült ez az értékes ősi tudás. Mégis elméleti szempontjainak alapját a népi gyógyászat *értékesítése*, bevonása, *aktualizálása* jelenti. Kultúraelméleti szempontból tarthatatlannak vélem a tiltás/feledés logikáját.

Életpályájának mozzanatai

Bagoly Mihály Szilágyosmlyón született, egyedüli gyermek volt a családban. Az autobiografikus szöveg megalkotására való felkészítés után nem tartja relevánsnak a szülőkről, családról, gyermekkoráról való beszélést; gyerekkorából csupán zárkózottságát emeli ki, de elmondása szerint, mégis mindenivel jóban volt.

„Hej, mit mondjak neked, gyerekkoromról nem nagyon tudok neked hosszakat mondani, annyi az egész, hogy zárkózott voltam. Nem nagyon tudtam, senkihez nem nagyon közeledtem, oszt azért egyedül voltam, egyedi gyerek, nem tudom. Nagyon zárkózott voltam, nagyon sok idő el kellett. Testvérem senki.” Sokan jártak hozzá, de ő két házba be nem ment, mondja. Nagy a hite, nem érzi jól magát, nem tudja megtalálni a közös vonalat, hangot a többiekkel. Ennyi a gyerekkorról, hanem írjam le én a saját életemet, mert pont az, ami nekem, mondja, egyfajta fiktív behelyettesítő játékként.

Később szabómesterséget tanul, majd Kolozsvárra kerül, ahol az Állami Magyar Opera varrodájában dolgozik, de megrendelésre varr másoknak is otthon. Egyedül él egy Monostor-negyedi tömbházlakásban, ide járnak hozzá ismerősei, rokonai, itt keresték fel a gyógyulni vágyó betegeket is:

„Gyógyító, hát annak csak hite kell legyen. Úgy ahogy mondtam neked, hogy az elején, mikor beteg voltam és nem tudom ezt megállapítani, hogy lett volna olyan, egyrészt lett volna olyan, hogy klinikai halálból visszajöttem, vagy ilyesmi, nem tudom. De tudom, hogy nagyon-nagyon beteg voltam akkor, de csak nagy hívő kell legyen, nagy hite kell legyen. Osztán, én is, hogy egyedül voltam mindig, nem volt senki mellettem, há nem kellett soha káromkodjak, de habár nem is volt szokásom a káromkodás. És úgy láttam magamat, mint egy apáca, áld valahol az erdő szélén el van kerítve. Osztán, hogy ezáltal voltam, azt nem tudom.”

Bioenergiás képessége egy gyógyulástörténet¹¹ kezdőélményével, *újja-születéssel* válik hangsúlyozottá: „Ez volt egy 1983-84-ben, mikor egy éjszaka nagyon-nagyon nagy beteg voltam, és megébredtem, nem tudtam elképzelni, mit csináljak. Kimentem egyik szobából a másikba, kimenve, s egyszer leültem a székre, s mind gondolkoztam, éreztem magamon, hogy a betegség hogy megy kifele, megkezdve a fejemtől, s hogy megy lefele, mintha egy kagylóból, mikor folyik ki a víz. Ami lassan-lassan, egy idő után egészen meg voltam

¹¹ A súlyos sérülések, saját betegségéből történő sikeres gyógyulás révén vagy tartós alvás után való tudományszerzésről lásd: Grynaeus 2000: 504; Koltay 1994: 60; Kosz 1996: 20.

könnyebbülve, minden. Visszamentem, lefeküdtem, me lehet olyan négy óra, mit tudom én, ilyesmi. Reggel felkeltem, mintha más lettem volna, csak annyi az egész, hogy akkor nem tudtam, mi ez, hogy mi történik velem, milyen változás. Mer, ezt szokták mondani, újjászületés, ilyesmi, de arról se tudtam annak idején, mikor ezt hallottam. Csak későre hallottam meg, '90 után, mikor elmagyaráztam valakinek, hogy hogy voltam; és másnap úgy éreztem, mintha nem én lennék. Sokminden dolog kiment az agyamból, azt se tudtam, hogy mi történt velem, de így testileg nagyon nagyon könnyen éreztem magam. Nagyon könnyű volt a testem is, mindenem.”

Folyamatos gyógyítói tevékenysége nem intézményesített, és nem is hivatalos keretek között zajlott, tudását nem hirdette sehol, kapcsolatrendszere, vonzáskörzete kialakulásában nagy szerepet a szóbeli kommunikáció játszott. Mindenféle ellenszolgáltatás nélkül gyógyított, klientúrájának többsége román etnikumú, és inkább az idősebb generáció tagjai.

Tevékenységének egy súlyos betegség szab határt. Ez a fordulópont az életpálya gyógyítói aspektusának lezárását jelenti, fizikai állapota, egészsége nem teszi lehetővé a gyógyítói gyakorlat folytatását. Betegségének interpretációjára találunk példát a szakirodalomban¹²; saját értelmezése a betegség-átvétel bizonytalanságát jelzi: „Habár tudod, hogy az, hogy a fertőzés, lehet azért kapom a sok infekciót is, hogy veszem át a rosszakot, betegséget az emberektől, másoktól. *(De ez lehetséges így? B. Á.)* Gondolom, igen. Hát ez pont olyan, mint egy mágnes, tudod, az én testem, úgyhogy mindent vonz, minden rossz dolgot úgy vonz magához. A jót is, csak a rossz nem segített, a jó meg jót csinált.” Később is utal rá azonban: „nagyon érdekes, mer például vannak, akik nem veszik át a betegséget”; „és erről nem beszéltem neked, hogy ha jön egy beteg hozzám, annak átveszem a betegségét, mer benne van az én energiaterembe.” És a jelen szituációból, betegsége felől tekintve, döntő érvnek tűnik ez a magyarázat.

¹² A betegség szimbolikus átvételének biblikus gyökereire hivatkozik Grynaeus Tamás: Jézus gyógyításaiban kortársai a prófécia: „pedig a mi betegségeinket ő viselte, és a mi fájdalmaikat ő hordozta” (Iz 53,4) beteljesülését ismerték föl, „hogy így beteljesedjék, amit Izajás próféta mondott: ő a mi gyengeségeinket magára vette, és betegségeinket hordozta” (Mt 8,17). És azt is kihangsúlyozza, hogy hiedelemként értelmezendő – megformált narratívumokról nem tudósít összefoglalásában. A gyógyító részben vagy egészben átveszi a beteg betegségét/fájdalmát, s ő szenved helyette, illetve vele együtt (en-pathia, syn-pathia). A gyógyítók ezt testi-lelki tünetekkel írják le: elfárad, elálmosodik, elsápad stb. Grynaeus szerint az állítás vitatható, a hiedelem: tény (Grynaeus 2000: 516).

Gyógyítási módszerek – gyógyítási filozófia

Gyógyítási praxisának elméleti oldalát az elhangzó szövegekben gyakran megjelenő motívumok képezik: negatív ember, pozitív ember, energia-burok, Istenben való hit, beteg energia, egészséges energia. Mindezek mellett elmondható, hogy a specialista szóhasználata egyéni, nincs szükség számára a *bioenergiás természetgyógyászok virtuális közösségének* (ami szerintem fikció), a beavatottak terminus technicusainak, olykor ezoterikus kifejezéseinek alkalmazására, egy intézményesített praxis legitimációjának állandóságára.

Tulajdonában mindössze két szakkönyv van: egy gyógyfüvekkel foglalkozó¹³, és egy bioenergiával kapcsolatos kézikönyv¹⁴, amelyeket gyógyításai során egyáltalán nem alkalmazott.

„Há nem. Nem. Én nem nagyon foglalkoztam ilyen szakkönyvekkel, me mit tudom én. Me ez van ez a bioenergiás, van aki, mit tudom én, tanulja, és vannak, akik jogát végeznek. Ezek is tudnak fejleszteni magukból energiát. Csakhogy ezt úgy képezem el én ezt az egészet, mer ők pontosan rövidzárlatban van a testük, mer a lábuk mindig keresztbe van, tudod; s akkor az energia összegyűl, az ő energiájuk, csakhogy azt nem lehet tudni, hogy energia, beteg energia, vagy egészséges energia. És elmész hozzá, hogy kezeljen téged, te érzel bizonyos meleget. Lehet, hogy még betegséget is vehetsz fel tőle, tudod.” [...] „De ezt nem lehet elképzelni, hogy ezt valaki tanulja, s tanítsa meg, ez olyan dolog, hogy vagy adatott neked, vagy nincs. Betanulni, osztán, hogy milyen alapon megy ez a betanulás, én ezt el nem tudom képzelni.”

Gyógyítási filozófiájáról a szöveg kontextusában elmondható, hogy alapjában véve végtelen egyszerűség és természetesség jellemzi; az emberekhez való viszonyában nincs semmiféle explicit beteges *akarás* a test/lélek együttes gyógyítására, az oly sokat hangoztatott holisztikus szemlélet érvényesítésére. Akarás alatt a túlreklámozottságot, a spiritualitás racionalizálását, egyfajta karitatív aktivizmus leplébe bújtatott üzleti jelleget értve.

„No, osztán, teltek-múltak az évek, ezen segitettem, azon segitettem, utána osztán jöttek többen, s betegek voltak, mer ez nem pont így van a dolog ez, hogy mindenkit meg lehet gyógyítani. Itt kell hit, csak kinek hite van. Nem, hogy higgyen a bioenergiában. Istenbe higgyen, hogy ez létezik. [...] És azoknak lehet, azoknak mondják, hogy negatív emberek, mer aki hisz Istenbe, az nála meg is gyógyul. Úgyhogy ez inkább, minden attól van, hogy

¹³ Maria Treben: Egészség Isten patikájából.

¹⁴ Barbara Ann-Brennan: Gyógyító kezek.

az embernek kell legyen bizonyos hite.” „Tudod, hogy van egy olyasmi dolog, hogyha valaki aszongya, hogy nem, akkor ő már nem közeledik hozzám, akkor nem is gyógyulhat meg. Ha aszongya, hogy Istenbe bízok, és ebbe nem, me nincsen még egészen annyira kifejlődve, hogy ez is létezik. Ez olyan dolog, hogy én úgy gondolom, hogy az orvosok is, hogy minden emberbe van egy bizonyos kisugárzás, és meg minden embert az véd. Ez a románul mondják cämpul magnetic, magyarul hogy mondják, mágneses mező.”

Gyógyítási technikájának lényege a kézrátétellel való gyógyítás¹⁵, a betegség okozói pedig a bacilusok¹⁶: „Igen, hát ez például egy nagyon nagyon szimp-la dolog ez az egész. Sokan úgy csodálkoznak ettől, hogy nem akar ki, me amit most mondtam, hogy mindenkibe van egy energiatér, és vannak egyes helyek, ahol neked van egy betegséged, ha kilyukad az az energiatér, tudod. És ott a le-vegőbe vannak a bacilusok, betegségek, minden, odamegy, és az támad, azér fáj. Eljössz hozzám, én addig a kezemmel addig simogatom vagy mittudom én, hogy akkor még az a lyuk az befoltódik, tudod, és akkor nincs. Amihez kell négyszer-ötször, attól függ, a betegségtől is függ. És betöltődik az a lyuk, és utána nincsen semmi fájásod, nem érzel semmit. S ez olyan dolog, hogy attól függ, mer megint betegségtől is függ, hogy mennyi ideig tart, mer hogyha va-laki eljön hozzám egy hátfájással, nem mondhatom azt neki, hogy eljöttél most hozzám, és akkor tíz évig garantálom, hogy nem leszel beteg. Ez olyan dolog, hogy ha háromszor-négyszer eljössz, lehet, hogy 3-4 évenként, akkor csak segíték rajtad, hogy meggyógyulj. Ha pedig nem, akkor csak könnyebbit a betegségen”.

Betegségtörténetek

Egy specialista-életpálya végpontján elhangzó, a gyógyító által előadott betegség- vagy gyógyulástörténetek képezik a szövegtár jelentős részét:

¹⁵ A népi gyógyászat szakirodalma Veszett Nagy Sándor, (IrvosTóth Péter, Tamási Józsefné gyógyítókat említi, akik kézrátétellel segítettek betegeken (Koltay 1994: 55). A csíkrákosi gyógyítóasszony, Fodor Csabámé Kovács Éva, szintén kézrátétellel gyógyít, a szerző az általános gyógyítók közé sorolja (Kosz 1996: 19). A csíkszentdomokosi Szigyártó Zita, az intézményesülés kontextusában és a japán mester/oklevél viszonyában *modern gyógyítóként* definiálja magát, és élettere, életpályája sokban hasonlít a hivatalos orvoslás keretein belül tevékenykedő professzionális gyógyítókéhoz. A sepsiszentgyörgyi Bajcsi Tibor, valamint a gyergyóditrói Bíró András az *Élet a Lélekben* karizmatikus mozgalom keretén belül vallási tevékenységként, jócselekedetként definiálják a kézzel való gyógyítást.

¹⁶ A magyar népi orvoslás 18. századi szomatikus kóroktanon alapuló rétege Oláh Andor terminológiájában: a szervezet rendellenességeit a szervezetet ért negatív hatásoknak (bacilus, szennyeződés stb.) tulajdonítja (idézi Keszeg 2002: 11).

a bioenergiával való gyógyítás és az erre való reflexió, a gyógyítói szereppel való azonosulás, a büntetéstől, megtorlástól való félelem, a kapcsolatrendszer heterogenitása, a betegségek ezekben a szövegekben jól körvonalazódnak. Ugyanakkor a teljes szövegtörzset alaphangulatát megerősítve, ezek a történetek egy olyan koncepció valóságosságát teszik kérdésessé az értelmező számára, mely a szerep/specialista státusz/individuum látszólagos egyértelműségét és egyidejűségét eleve adottnak tételezi.

A betegség-/gyógyulástörténetek elbeszélője maga is többször az *idegenség retorikája* felől tűnik megragadhatónak: bizonyos távolságra van az elbeszelt eseményektől, mintha nem ő lenne a gyógyító, a mitikus csodadoktor, akihez messziről jönnek, akinek a pusztát látásától a béna asszony meggyógyul a tömbházlakás előterében. Mintha ő maga sem tudná, hogy tulajdonképpen mi történik vele. Nem magabiztos *lélekgyógyászként*, *holisztá természetgyógyászként* viselkedik (és ez nem szemrehányás az értelmezés folyamatában), hanem eszköz, összekötő kapocs két valóság között, aki maga is csodálkozik *sikerei* hallatán, a visszajelzéseken:

„Akkor mondom, volt még egy gyerek, szegény, egy kicsi gyerek, 12 éves kislány. Szemén volt egy daganat, a jobb szemén. S úgy jött ki a szeme szegénynek, ahogy nőtt az a daganat. És pont mikor jött hozzám, akkor csinált nekem egy papírt Vörös kereszt által, a Március 6. utcába, vagy hol volt egy ilyen, ez az alakulat, hogy menjen Magyarba, az anyjával, s a pasassal. [...] No, eljött hozzám, há nagyon érdekes volt a gyerek, mert olyan nagy hatással volt, hogy valamit segített rajta itt. [...] És akkor azt mondta a professzor, hogy akkor nem műtik meg a gyermeknek a szemét, hanem jöjjön vissza, és nézzék meg, hogy mi lesz, és csinálja még a bioenergiával. És ha helyrejön, akkor is menjen vissza, akármi lesz, menjen vissza. S egy hónap múlva visszament, és képzeld el, nem kellett megműtsék a gyereket. Visszament normálisan a szeme. Ami nekem nagyon nagyon nagy újság volt, mert én se hittem ezt, hogy ez gyógyít. Osztan, sokszor gondolkozók is rajta, hogy ez is segített a betegen, az ő nagy hitük, tudod, s ők azáltal meggyógyultak.”

„Na ez, ami így történt. Akkor megint volt egy nő. Egy, me ugye itt hogy varrónak is, s jött hozzám varratni. Nagyon el volt keseredve. Aztán ez egy látható valóság volt, hogy gyanúskodtak, hogy van a mellén egy daganat, s nagyon el volt keseredve; mondom neki, hogy hagyja, ne keseregjen, próbálja meg, nézze meg. Eljött hozzám vagy ötször-hatször, s egyszer, amikor jön, aszongya, hogy, jaj, Misi, képzeld el, mi lett ott a mellemnél. Há, mondom, mi lett. Aszongya, hogy tudom, hogy te nem dörzsölted, aszongya, mert alig értél hozzá, és lett egy seb ott, csinált egy pattanást, ami kijött onnan a genny. Mondom, drága jó Istenem, s akkor rakott rá valami ilyen striol olaj

vagy ilyesmi, azt rakja rá, hogy tisztítsa ki. S képzeld el, hogy mikor elment a kórházba, nem kapták meg, nem vót meg a daganat. Az úgy kiérlelődött, úgy kívülrre jött. Attól kinnebb jött, a bőrtől nem mélyebb, semmi baja nem lett a nőnek, csak meggyógyult. No, ezek amik, há mondom egy kisebb dolgot.”

*Otthoni történetek*¹⁷

Nyáron, hazakerülve Szilágysomlómóra, betegeket fogad a faluból és a környékről is, és azzal találja szembe magát, hogy azonosítják a bioenergiás/csodabogár szereppel; a falubeliek – egy ismeretlen jelenséggel szembe-sülnek – különféle történeteket beszélnek róla, a lelkipásztor kiprédikálja a templomban, a közösségi normarendszerbe nem fér bele gyógyító tevékenysége, hisz városról érkezik vissza. Otthoni történeteit hallgatva a legenda-képződés folyamatába tekinthetünk be: a violinkulcs, a meghajtó virágok története, a gyógyító személyéhez való közösségi viszonyulás, a lelkipásztorok általi figyeltetés, szemmeltartás a deviáns személy megalkotásának mozzanatai: „A faluba kezeltem, jöttek hozzám, elfelejtettem neked erről beszélni, mer csúnya volt az egész. Há, ember, képzeld el, meghallották, hogy no, mi van. S jöttek hozzám a falusi betegek is, egyre-másra jöttek, s meghallotta a pap, hogy mi történt, s lekapott, aszongya, hogy mit foglalkozok a hívekkel, ilyen boszkonyálásokkal, meg nem tudom mivel, mit foglalkozok. Kiprédikált a templomba, elküldte a baptista papot, a román papot, nálunk nincsen, csak román pap, magyar, vagy református és baptista. Na, asztán. S osztán, magyarázza nekem, hogy, mondja nekem, hogy hogy tudok én gyógyítani, s hogy mi ez a bioenergia. S akkor osztán, mondom, mert a mi papunk, a református, az nem volt megnősülve. Mondom, uram figyeljen ide, magának van egy barátnője, nagyon szerelmesek egymásba, és azt se tudja, mit csináljanak, és ahogy szerelmeskednek, mondom, egyik a másiknak adják az energiát, az akármilyen beteg, akkor nem beteg soha, mer elmúlik, észre se veszi, hogy nincs energia, vagy vót vajegy fájása, tudod. Na, ilyen az energia, két szerelmes is tud adni egyik a másiknak energiát.”

„Van egy, most is itt a nyakamon van egy nagy nyakláncom, s a nyakláncom olyan, mint egy violinkulcs. [...] S elküld a pap, a református pap, elküld valami

¹⁷ Grynaeus Tamás a gyógyító egyéniségekhez fűződő narratívumokról mondja, hogy csekély eltéréssel az ország nagy részén hallott, hallható történetek általában a környék híres gyógyítója, halottlátója vagy más híres ember személyével kapcsolatban aktualizálódnak (Grynaeus 2000: 495).

fiatal lányokat hozzám, hogy engemet figyeljenek, hogy mit csinálok, tudod. Hát én arról tudtam. [...] s osztán elment az a hülye gyermek, szegény, nem volt olyan okos. Tiszteletes úr, aszongya, tudja mit láttam? A nyakába volt egy lánc, s nem itt középen volt az a medál, hanem az egyik oldalán volt, a nyakán.” „Sok szép virágom volt az udvarba, osztán voltak olyan fogyatékos lányok, szegények, eljöttek hozzánk, s el nem tudom képzelni, mit láthattak. Aszonták a papnak, hogy mikor mentek ki az udvarból, a virágok mind lehajlottak, ilyen hülyeséget, vagy látomásuk lett volna, hogy féltek tőlem, ki tudja, mit láttak. S én azt mondtam, hogy azért hajolt le, mert köszönt nektek, hogy elmentetek.”

Az élettörténet szövegének korábban bemutatott motívumai mellett megtalálható még egy aspektus, amely az orvosokkal való viszonyra utal: több történet szereplője egészségügyben dolgozó, a hivatalos intézményrendszer keretein belül működő orvos vagy orvosnő, akik elmennek hozzá, de csak utólag derül ki társadalmi státusuk. A róluk való beszélést, hozzájuk való viszonyulást egyfelől a félelem/bizonytalanság jellemzi: a specialista az orvosi diplomával rendelkező személyek tekintélyétől/racionalitásától, másfelől a két tudás ütköztetésétől, a másság elfogadásának nehézségétől, konfliktusoktól, értetlenségtől tart.

Lezárás

Autobiografikus szövegét egy keretezett életpálya lenyomatának tekinttem, ily módon ez az élettörténet már a múlté, a jelen perspektívájából szemlélve nosztalgia, felkérésre elmondott emlékezés. A népi gyógyászat/természetgyógyászat problematikája szempontjából nem tartom hálás lépésnek a regiszterekbe való beszorítást: egy faluról elszármazott városi szabó természetgyógyászsága a nagy diskurzus szempontjából, népi gyógyászsága pedig a megélt életvilág felől tarthatatlan.

A második élettörténet

Bíró Andrásról, akit a gyergyóditróiak Túrós Andrisnak (és Bio-Andrisnak) hívnak, négy éve hallottam először az orotvai kenőcsös-ember kapcsán. Felkeresésekor, a gyógyítói tevékenységre való rákérdezés után, az egyik falubeli férfi első mondata ez volt: „Szerintem humbug¹⁸ az egész.” Vagyis reménytelen eset.

¹⁸ Csalást, szemfényvesztést, szélhámossgot jelent.

Első találkozásunk alkalmával végtelen jóakarattal, teljes nyitottsággal fogad; beszélgetésünk során gyógyítási elméletének (*a szeretet hullámhossza*) megsejtesítéséhez keres különféle utakat. Jean Vanier lelki író gondolataiból olvas fel; felesége a Krisztus Világossága című tusnádi katolikus lap délkelet-ázsiai katasztrófáról és karácsonyukat a nyaralókban töltő németországi turisták haláláról szóló címlapszövegét olvassa el; majd kis idő múlva, az 1890 környékén Váradon nyomtatott *Krisztus követését* (Kempis Tamás) hozza ki a szobából, hogy egy fejezetet olvassak fel, csak úgy taláalomra kinyitva. Lássuk, mit mond a mai napon.

Elmondja, hogy felesége 1995-ben, a csíksomlyói gyalog zarándoklat emlékére egy templomi lobogót varr, amely most, 2005-ben, 10 éve van a ditrói templomban. A ház előterében lévő szent sarokról beszél: a feszületet, házi áldást, valamint a vándorló fatimai Mária-szobrot mutatja meg.

Dolgozatomban a második élettörténet elemzését *a vallás sosem pusztá metafizika* geertzi gondolat jegyében teszem (Geertz 2001: 7). Bár a fenti esetben is alkalmazható ez a kijelentés, hiszen a gyógyítói tudás isteni adományként elfogadott ajándék, a gyógyítói szerep pedig egyenértékű az égi és földi között kapcsolatot létesítő mediátori aspektussal. Hangsúlyos szerep jut az imának, bójtnak, fegyelmezett életvitelnek.

Clifford Geertz a vallásosság megnyilvánulásainak társadalmi értelmezéséről beszél, és a vallást fontos társadalmi funkciót is betöltő kulturális rendszerként definiálja. *Az ethosz, a világkép és a szent szimbólumok elemzése* című tanulmányában ezt olvashatjuk: „A szentség megtapasztalása mindig egyfajta belső elkötelezettséggel jár együtt: ez a tapasztalat nem csupán tápot ad az imádatnak, de meg is követeli azt, s nem egyszerűen értelmi elfogadásra, hanem érzelmi odaadásra is kötelez. Az evilágin túlinak tekintett dolog, öltse bár a *mana*, *Brahma* vagy a *Szentháromság* képét, meghatározó szerepet játszik az emberi viselkedés alakításában. [...] Úgy tűnik, a rendkívüli kényszerítő erejű »kell« egy felfogható, tényszerű »van«-ból fakad, s így a vallás az emberi cselekvés legsajátosabb elvárásait az emberi létezés legáltalánosabb kontextusába ágyazza” (Geertz 2001: 7).

Bíró András gyógyító tevékenységét vallásos cselekedetként értelmezi. Nem végez adminisztratív munkát, nem szándékszik intézményesített keretek között gyógyítani, nem tartja számon a betegségtörténeteket, fizetséget nem fogad el a hozzá érkező betegektől. Természetesen ez az érvelés és a logikai sorrend abszurdum a korábbi értelmezések viszonyában, vagyis nem magyaráz meg semmit a vallásos cselekedet jellegével kapcsolatban.

Inkább úgy fogalmazok, hogy az *Élet a Lélekben* karizmatikus mozgalom tagjaként végzett bioenergiás tevékenysége tudatosan vállalt karitatív munka, jócselekedet, egyfajta szent szolgálat, melynek gyökerei az 1994-es pünkösdi

csíksomlyói zarándoklat kegyelmi élményénél vannak. A gyógyító specialista aspektus olyan szerepek kontextusában jelenik meg mint: búcsúszervező, egyháztanácsos, művelődésiház-igazgató.

Életpályájának mozzanatai

Az élettörténet megszővegzésének állandó motívuma a kiválasztottságtudat: a lineáris vonalon felvezetett események mindig egy felső erő hatására bekövetkező változást/fordulópontot jelölnek az életpálya menetében, mely két jelentős szakaszra oszlik az elbeszélő számára. Van egy 1994 előtti és egy 1994 utáni életpálya-szakasz.

Bíró András 1953. november 10-én született Gyergyóditróban. Négy éves korában, édesapja halála után, édesanyja újból férjhez megy. Az első nyolc osztályt a faluban végzi, majd Maroshévízre kerül, ahol építkezési asztalos szakmát tanul. 1970-ben Csíkszeredába helyezik ki, ahol építész-szakmunkásként dolgozik,

„Utána, biztosan nem ízlett nekem a şantieri (építőtelepi) élet, hát elkerültem, akkor indult a IUPS Csíkszeredába, és beiratkoztam inas-esztergályos tanfolyamra. [...] ismét nem ízlett nekem az olajos fekete vasesztergályos munka, s megcsináltam az öntőmintakészítő, modelles tanfolyamot, ami, az más egy kicsit szebb. Úgy éreztem, hogy a tehetségemet jobban ki tudtam egy kicsit aknázni. Ezt az alkotói tehetséget.”

Csíkszeredából hazakerül Gyergyószentmiklóstra, ahol először a IUPS mintakészítő műhelyében, majd az öntöde modellező műhelyében dolgozik. Ezalatt látogatás nélkül elvégez egy gazdasági-közigazgatási profilú szakot, majd az öntöde fölbomlása után hazakerül a ditrói TSZ-hez anyag- és élelemraktárosnak.

„Ahogy felbomlott a TSZ, a változások után kikerültünk, a feleségemnek egy betegség került, s ennek a kapcsán kerültem ki Budapestre. Őt kezelték a Hűvösvölgyön, az elmegyógyintézetbe. S én pedig, hogy a kezelésnek a költsége, s mindenféle álljódjanak, én térítésmentesen szolgáltam a Magyar Máltai Szeretetszolgálatnál.” „’90, ezek a dolgok hogy így, hogy úgy, mentek tovább. ’97-be megüresedett egy állás a ditrói művelődési házba, az akkori Molnár Árpád igazgató mindenképpen ragaszkodott, hogy legyek egy segítő kéz nekik. Odakerültem a művelődési házhoz ’97-be. Utána, ő reá két évre meghalt, s így ott maradtam én mint művelődésiház-igazgató. A mai napig még azt a munkát végzem. Hál’ Istennek, hogy ezt az utat választotta ki nekem a Jóisten, mer úgy vettem én észre, egyedüli egy nagy hibám van, amit úgy el kell mondjak, s el is szoktam mondani, hogy szeretem az embereket.”

Az 1994-es pünkösdi zarándoklat fordulópontot jelent életében, Budapestről való hazakerülését így értelmezi: „Ez az időszak tartott egészen '94-ig, amikor az első, most értettem meg, hogy felsőbb hívásra haza kellett jöjjek, és '94 pünkösdjén megvettem az első utat Csíksomlyóra gyalog. Ami életembe, az a zarándoklat egy egész életfordulást mozdított: hiszen az történt, ami az embernek életiben, mondjuk nem sok embernek életiben adatik meg, hogy az isteni kegyelem lassan erőt vett rajtam, és meg kellett értenem azt, hogy most más életet kellett kejezek. Egy új életet, ami az emberekért, s az emberekért való tenniakarás a következő életem. [...] Az előző életem az lemaradt, s ez a további út, amit nekem járni kell.”

A pünkösdi zarándoklat motívuma többször visszatér az élettörténet elmondása során; és az itt kapott kegyelem a gyógyító tevékenység forrása is lesz egyben: a kiválasztottság-tudat megerősítője:

„Ugyancsak visszatérünk a '94-es pünkösdi zarándoklatra, ahol, ugye az előbb is említettem, hogy ezt a dolgot, ezt a kegyelmet, ott úgy látszik, hogy ott érezte meg velem az Úrjézus, hogyha én fel tudtam ajánlani ezt a zarándoklatot az ő Édesanyja tiszteletére, akkor kaptam egy ilyen segítséget tőle, hogy elfogadott eszköznek.”

A Magyar Máltai Szeretetszolgálatnál megismerkedik a magyarországi természetgyógyászok uniójának elnökével, majd Kecskeméten elvégez egy radieszteziái tanfolyamot. Három éven keresztül jár Gyergyószentmiklósról a sepsiszentgyörgyi Bajcsi Tibor által vezetett *Élet a Lélekben* karizmatikus mozgalom szemináriumaira. Közben bioenergiás gyógyító tevékenységet folytat otthon a lakásban, majd a páciensek számának növekedése miatt a Gyergyóditrói kultúrotthonban, a Gyergyószentmiklósi Szent Erzsébet öregotthonban, valamint a környékbeli falvakban (Gyergyóalfaluban, Gyergyócsomafalván).

Gyógyítási módszerek – gyógyítási filozófia

„Többek között most elmondom azt, hogy elmondta a feleségem, hogy nem tudja, hogy mi van, de ha a fejére teszem a kezemet, ha valahova odateszem, ott valami történik. Vagy fájdalom megszűnik. S ez lassan így előke-rült, hogy valami van. Én se tudtam, hogy az, mi az. S úgy osztán, úgy növekedett, úgy növekedett, hogy egyik es beszélte, s másik es beszélte, s egyik es jött, s már ez olyan mind a hogyhívják, nem a mendemonda, hanem a ballada, hogy szájról szájra terjed, hát ez itt az emberek kezdték beszélgetni, s osztán eljött az az idő, ugye, ahogy elmondtam, hogy lassan a kultúr-ház színpada se vót elég.”

Bíró András kézzártéttel gyógyít, a hozzá forduló betegnek kilencszer¹⁹ kell elmennie a *kezelésre*. A gyógyulás/gyógyítás a beteggel való kilenc találkozást jelent (Pio-anya kilencedet tart, a Szent Antal kilencedhez hasonlóan); ez a folyamat pedig a betegségek felderítését, a beteg *mássá válását* szolgálja.

A kézzártéttel terápia és az imádság mellett egyfajta *pszichoanalitikus* gyakorlat is részét képezi a gyógyítási folyamatnak: a beteggel való elbeszélgetés a *betegség és bűn* kontextusában gyónási folyamatként értelmezhető, melynek tisztító hatása a gyógyítás sikerét jelenti:

„S ott, a lelkünk katlanjába kell kikeríteni valahonnan azt az okot, hogy honnan kezdődött. Mer ez ilyen kérdés-felelettel történik, hogy mért mi történt, hogy vót, mint vót, me ha a lába fáj, hogy merre járt, hol járt, micsinált, vagy ha a karja fáj vagy; mer ami olyan történetesen olyan betegség, ahol valaki elesett s eltörte magát, vagy valami, az ilyesmikkel egyáltalán, az orvosi dolog, az ilyen dolgokkal nem. Inkább az én felem így a lélekemelés fele, mer ez egy hatalmas lélekemelő dolog, amit így tudunk csinálni, ez alatt a kilenced alatt, érthető, hogy a cél; hogyha valaki valamijével idejön is, de többet kap, mind amivel idejön. [...] Nem mesélünk reá senkire semmit, hogy az legyen, hogy valamire reaeröltettünk valamit. Normálisan, egyszerű falusi ember módjára megkeressük egyszer az okát, s mondom, a kilenced alatt van rá alkalom, ahol már én is már úgy mán az ember az ajtón amikor bejő a házába, s ha nem először jó, vagy másodszer jó, azt mán lássa, a szemibe lássa, hogy annak van, valami történt vele.”

Hoppál Mihály népi gyógyításról szóló összefoglaló munkájában a szó varázslatos erejébe vetet hitről beszél. Szerzte a világon hittek és hisznek a kimondott szó mágikus erejében, mely az egyik legősibb gyógy mód: hatása elsősorban pszichikai jellegű (Hoppál 1990: 711). Itt nem ráolvasásként, hanem imádságként, és elsősorban a specialista és a páciens dialogikus, párbeszéd alapuló viszonyában van jelen.

Mindezen módszerek mellett a radieszteziái tanfolyamon szerzett tapasztalatait is felhasználja a gyógyítások során, mégpedig oly módon, mely *égi és földi segítség* kombinációját jelenti.

„Ez a radiesztezia tanfolyam arra volt nagyon hasznos, hogy megtanultam ingázni, varázsvesszővel s ingával dolgozni. [...] Hát az úgy van, hogy

¹⁹ Oláh Andor a kilencszer végrehajtott cselekvést a mágikus erőter biztosításaként, a betegség legyőzéseként értelmezi: „A tudattalanban az ellentétet kifejező kettes számmal szemben a hármas szám a szintézist, az integrációt képviseli. A 3x3, azaz kilencszer végrehajtott cselekvés pszichoterápiásán a betegben és környezetében létrehozza az egészség, az egészség helyreállításának tudatát” (Oláh 1986: 170–171).

nem vettem elé a gyógyításhoz, amit én is meg tudok bizonyosodni magam előtt, mer úgyahogy menyen menyen a dolog, de itt van egy XI. osztályos biológia könyv, s ebbe az embernek fülitől farkáig mindene rajta van. S akkor ezeken a dolgokon ingával mindenütt végig tudok járni, és ingával meg tudom nézni, hogy hol van pozitív, hol nincs negatív töltés, mer ahol a sejt, sejtekbe a töltés ahol negatív, ott az inga nem működik, nem forog; s ahol normális pozitív, attól függ, hogy mennyire kapja meg, mer így dolgozunk össze Jézussal, hogy megmutassa aztot, hogy amikor megadja oda, arra a részire, és kérem, imádkozom, s kérem, s az ingával itt nekem szemmel láthatólag látom, hogy a testrész pozitívan vagy negatívan töltött.” Az anatómia tankönyv és az inga kombinációjával imádság közben deríti ki/lokalizálja a betegséget, mely a fentebb bemutatott eljárások és a gyógyítási folyamat során megszüntethető.

Mindkét élettörténet elbeszélése során felmerült a hivatalos/professionális orvoslással való kapcsolat. Bagoly Mihálynál nem annyira hangsúlyozott, Bíró Andrással kapcsolatban sincs fontossága az intézményesített gyógyítói gyakorlat *zavaró* jelenlétének, inkább a betegségek kapcsán kerül szóba, mintegy visszatérő motívumként:²⁰

„Mert az utóbbi időkbe rengeteg olyan betegség van, amivel mehetnek orvoshoz, akármerre; rengetegen jártak így ide hozzám, hogy mán az orvosok nem vót mit csináljanak, mert nincs gyógyszer azokra a mostani betegségekre, amik vannak. Hát legtöbb ez, amit Csernobil ránk hagyott, mert ezt kell tudjuk, s ezt szem előtt kell tartasuk, ez a valamilyen úgy mondják idegzsábnának, vagy nem tudom, minek emlegetik, ami olyan fájdalmas, hogyha az ember így kézzel hozzányúl, emberi testrészek, ilyen, amire, hogy nem tudják, hogy mi az, még az orvosok se. Hát olyan dolgok, ami olyan különös fájdalmak, amit nem tudnak, hogy minek tulajdonítható az a fájdalom; mer a legtöbb beteg ezt tudja mondani, hogy neki nagyon fáj, nagyon, itt fáj nagyon, ott fáj, vagy ez nem működik, vagy olyan gyomorbántalmak vannak, amit nem tudja, hogy hova tegye.”

A specialista saját gyógyítói tevékenységét *a szervi hullámhosszán végzett lélekemelgetésnek* nevezi, mely mediátori gyakorlatának középpontja; tudását Istentől eredezteti, kezdőélményként pedig az 1994-ben kapott kegyelmet/kiválasztást jelöli meg. Gyógyítói szerepe ekkortól válik hangsú-

²⁰ Koltay Erika *Népi gyógyító specialisták vagy természet gyógyászok?* című összehasonlító tanulmányában a népi gyógyászat és a természetgyógyászat közös pontjainál említi az orvosok nem tudtak segíteni motívumot (Koltay 1994: 61).

lyossá, tudatosan képezi magát, oklevelet kap a Kecskeméten végzett radiesz-téziai tanfolyamról.

Az életpálya során építkezési asztalosként, építész szakmunkásként, inas-esztergályosként, öntőminta-készítőként, modellesként, anyag- és élelemraktárosként, búcsúszerzőként, művelődésiház-igazgatóként tevékenykedő Bíró András a közösség *gyógyítójaként* kerül előtérbe. Ez az aspektus nem reklámozott/intézményesített szerepkört jelent, hanem beleolvad a mindennapi tevékenységbe. Nem iparágyszerűen/ellenszolgáltatásért végzett cselekvéssorozat, hanem egyfajta apostolkodás.

Vallásos tevékenységként a gyógyítás nem konkrét helyhez kötött gyakorlat, hanem a nyilvános térben is megjelenik: például a gyergyóditrói kultúrotthon igazgatójaként lehetősége van arra, hogy itt is összehívja a betegeket; vagy a gyergyószentmiklósi Szent Erzsébet Öregotthonban is gyógyít.

A gyógyítás fogalma az imádságot/beszélgetést/sugárérzékelést/bioenergiás terápiát egyaránt fedi a specialista gyakorlatában, melyben jelentős szerepet kap a csoda/csodaként értelmezett gyógyulástörténet is.

„Hát a gyógyítás az gyakorlatilag olyan dolog, amit úgy mondunk, mi gyógyításnak mondjuk, mert gyakorlatilag az történik. De valahogy ez a módzat, ahogy működik, ez egészen olyan zárt burokbá történő dolog, amit sok ember nem tud megérteni, hogy mi is történik.”

A gyógyítói gyakorlat mögött meghúzódó vallásos világkép az elhivatottság/kiválasztottság kapcsán is megjelenik. A gyógyító személyéhez kapcsolódó megmagyarázhatatlan események/jelenségek, valamint a túlvilágról való visszatérés/klinikai halál motívuma megtalálható a Bagoly Mihály bioenergiás gyógyító élettörténetében is. Bíró András így beszél ezekről:

„Hát ahhoz, hogy ezt az utat, hogy idáig eljuttam, biztosan terve vót a Jó-istennek, hogy elvigyen azokra a dolgokra, s megmutassa nekem, hogy mik hogy működnek. Hát többek között az a radiesz-tézia (sugárérzékelés) tanfolyam is, amit Kecskeméten végeztem; ott is egy olyan, úgymondva mán akkor, de nem tudtam én ezekről dolgokról bővebben; mán akkor olyanba vót részem, hogy engemet a tanfolyamtarembe külön egy padba kellett ültessenek, mert akik mellettem az előző órákon ültek, azokat mind elattattam. [...] Rendesen kacagták, hogy én ahol vagyok, ott úgy jártak, mind a tanítványok, hogy Jézus kellett szidja a tanítványokat, hogy nem, bár egy éjszakát nem tudtok velem, mellettem virrasztani.”

„Hát én még elmondanám, mert a mostam eszemmel, hogy ezt zárszó-ként, hogy annakidején, elemlegettem ilyent olyant, hogy hogy kerültem

Maroshévízre, mielőtt a felvételig készültem volna oda, az egy szeptemberbe vót, amíg a vizsgák nem kezdődtek meg, Maroshévízen, ott mint minden gyermek, mi is elmentünk ki fürdőzni. S van úgynevezett Urmána, s annak van egy négy méteres bazinja, s abba én ügyesen beléfulladtam, '68-ba, szeptemberben. S akkor én úgy most elmagyarázom azt az érzést, amit akkor én éreztem, me könyvekbe s mindenütt el lehet olvasni, mer sok ilyen túljárt s visszatértek a megélése, sokfelé olvastam már azóta leírást; de nekem is van egy ilyen élményem. Ezt lehet, hogy azér hagytam utoljára, hogy ez az egész dolgnak a lényege, hogy Istennek terve volt vélem, mer akkor én, '68-ba meghalhattam volna, ugyanúgy, hogy mán azon a fényes folyosón végigmentem, s mindenkinek megbocsájtottam akkor így. De most értettem meg, mindenek után, hogy mi is az, ami akkor történt vélem, vagy mi történik a fényes folyosón való átmenés alatt. Hogy vége, tudtam aztot, hogy végem van; mindenkinek megbocsájtottam, s ez az egész dolog, hogy rendelt egy segítőkézet az Úr Jézus, me akkor még a Borszékből jött a kicsi vonat le, hozta a borvizet, s a vonatnak a hátsó fékese meglátta a kezemnek a nyelít a víz tetején kijöve mán negyedszer, s az vót az utolsó. S lefékeztek a vonatot, s belészöktek, onnat kivettek, s most itt vagyok. Úgyhogy Istennek terve vót vélem, hogy most értettem meg, a mostani mindenféle után, hogy azok mit jelentenek. Me akkori fiatal gyermekésszel mit tudtam. Beléhalok, s annyi. De már én a fényes folyosón végigmentem, de nem kellett végigmenjek.”

Vélemények a gyógyításról

A specialista szerep megkérdőjelezhető, szkepszissel is lehet viszonyulni a gyógyító tevékenységéhez, erre ő maga hívta fel a figyelmemet, amikor szóba került a hivatalos/professionális orvoslással való kapcsolata:

„Vannak olyan dolgok, amit nemigen próbáltak elfogadni. Többek között van nekünk egy Puskás doktorunk, ő volt, aki ilyesmikkel, ezeket a fajta betegségeket próbálta gyógyítani, de nemigen sikerült. Mer elmondják azok, akik idejűnek, hogy ők ott vótak. Me én is megkérdeztem, hogy merre, hol jártak, mit csináltak. S ő emleget engemet úgy. De osztán egy idő után ezek úgy lejártak, előre egy-két évig mentek így, hogy úgy történt emlegetés, de mostmár elfogadják, az orvosnők is elfogadják ezt a dolgot, s a Puskás doktor is elfogadta. Nem célozgatunk egymásra, békét hagyunk egymásnak, mindenki végzi az ő dolgát, és kész.”

Említettem, hogy az első találkozás előtt, a kereséskor szemfényvesztésről beszéltek. Később olyanal is beszéltem, aki *marhaságnak* tartja:

ha nem mérhető, nem ellenőrizhető, akkor nem fogadja el. Amíg megmarad a népi gyógyászat határain belül, és nem kontárkodik bele a hivatalos orvoslásba, addig nincsen probléma. Van, aki az események összjátékáról beszélt: cserkészlet+kultúrigazgatás+favágás keretén belül: segíteni mindenáron az embereken; Bio Andrisnak nincsen senki haragosa, mondják, karizmatikus egyéniség, aki jót akar mindenkinek, gyógyítani akar, akit lehet.

Az életpálya fordulópontja következtében (1994) létrejövő specialista státusa révén Bíró András kapcsolatrendszere kibővül, más településekről érkeznek hozzá, vagy ő megy gyógyítani különböző helyekre. Vonzáskörzetét nagyrészt a Gyergyói-medence jelenti.

Gyógyítói tevékenysége nem intézményesített folyamat; természetgyógyászi oklevéllel rendelkezik, de ennek nincs különösebb legitimációs funkciója. Radiesztéziai ismeretei/természetgyógyász paradigmába sorolható tudása csupán egy kiegészítő részlete a gyógyítói gyakorlatnak, mely, mint láthatuk, sokkal komplexebb folyamat. *A szeretet hullámhosszán* történő *lélekemelgetés* jelenti gyógyítói filozófiájának magvát, mely egy zárt burok – valóságos cselekedet/mágikus és misztikus gyakorlat, a betegekkel való lelki és fizikai kontaktus.

Zárszó

Két sajátos életpálya lenyomataként két élettörténet reprezentációjának módozatait követtem végig, arra keresve a választ, hogy hogyan lesz valaki gyógyító, korábbi közösségi szerepe hogyan adaptálódik a fordulópont/kezdőélmény hatására elinduló gyógyítói tevékenységhez. Bagoly Mihály élettörténete gyógyítói történetének keretezése: egy lezárult életszakasz, melyben a speciális tudás nem intézményesített gyakorlat, hanem egyfajta városi népi gyógyászat. Nem tanult, hanem kapott tudása a közösség külső megerősítő mechanizmusa révén aktivizálódik, majd saját specialista státusát egy betegség szüneti meg automatikusan.

Bíró András tevékenysége vallásos gyakorlatként definiált cselekvéssorozat, melynek az előzőhöz hasonlóan mediátori jellege van, azonban a transzcendens eredetű tudás itt is kiegészül egy természetgyógyászi technikával, a *szeretet hullámhosszán* történő *lélekemelgetései* ciklikus kezeléseik. Specialista státusa pedig szoros kapcsolatban áll olyan társadalmi szerepekkel, melyek még nagyobb lehetőséget adnak a vonzáskörzet kitégítésére, a közösségen kívüli gyógyításokra.

Gyógyító gyakorlatukat a hivatalos orvoslás képviselői nem tekintik komoly praxisnak, tevékenységük az általánosan elfogadott, legitim gyógyítási eljárások mellett kontárkodásnak számít. Mindkettőjük tudása kiemeli őket bizonyos mértékben a közösségből, gyakran szkeptikus vélemények célpontjává válnak, sokan hitetlenkedve beszélnek róluk. Ennek ellenére tevékenykednek(tek), fogadják(ták) a hozzájuk forduló bajbajutott embereket; specialista státusuk megerősítése/kiépítése a beteg ember segítségkeresésének is köszönhető.

Irodalom

- AUGUSTIN, Matthias - SCHMIEDEL, Volker (szerk.)
1997 *Természetgyógyászati kézikönyv. I-II. (Módszerek. Diagnosztika. Terápiás eljárások röviden.)* Budapest
- BERNÁD Ilona
2002 *Egészségünkért. Magyar népi gyógyászat. Hagyományos orvoslások. Természetgyógyászat. Tanulmányok.* Uránia Kiadó, Sepsiszentgyörgy
- GEERTZ, Clifford
2001 *Az értelmzés hatalma. Antropológiai írások.* Osiris Kiadó, Budapest
- GRYNAEUS Tamás
2000 Tápai Pista ürügyén. (Gyógyító egyéniségekhez fűződő hiedelmek, mondák, narratívumok). *Néprajzi Látóhatár IX (3-4)* 495-523.
- HANKISS Ágnes
1980 „Én-ontológiák” (Az élettörténet mitologikus áthangolása). In: FRANK Tibor – HOPPÁL Mihály (szerk.): *Hiedelemrendszer és társadalmi tudat.* Tömegkommunikációs Központ, Budapest, 30-38.
- HARASZTI László
1996 Sarlatánok? Orvosok? *Szenvedélybetegségek IV (3)* 196-200.
- HARMAT Pál
2000 *Orvosok, betegek, bolondok.* Zé Bethlen-könyvek, Sopron
- HOPPÁL Mihály
1990 Népi gyógyítás. In: DÖMÖTÖR Tekla (szerk.): *Magyar Néprajz VII.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 693-725.
- KESZEG Vilmos
2002 A konferencia elé. In: SZIKSZAI Mária (szerk.): *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 10.* Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 9-19.
- KIS-HALAS Judit
2004 „Amikor gyógyítok, angyalok jelennek meg a szemem előtt”. Egy dél-baranyai szent gyógyító. (Esettanulmány). In: PÓCS Éva (szerk.): *Áldás és átok, csoda és boszorkányság. Vallásetnológiai fogalmak tudományközi megközelítésben. Tanulmányok a transzcendensről IV.* Balassi Kiadó, Budapest, 284-319.
- KOLTAY Erika
2002 A természetgyógyászat és a népi orvoslás kapcsolata. In: BARNA Gábor – KÓTYUK Erzsébet (szerk.): *Test, lélek, természet. Tanulmányok a népi orvoslás emlékeiből.* Köszöntő kötet Grynaeus Tamás

70. *születésnapjára*. SzTE Néprajzi Tanszék, Budapest-Szeged, 167–171.
- KOSZ Zsófia
1996 *Népi gyógyászat Csíkrákoson*. (Államvizsga dolgozat. Irányító: Keszeg Vilmos.) BBTE, Magyar Nyelv és Kultúra Tanszék, Kolozsvár
- LEHMANN, Albrecht
1982 Autobiográfiai módszerek. Lehetőségek és eljárások. In: KÜLLŐS Imola (szerk.): *Az életrajzi módszer. Documentatio Ethnographica* 9. MTA Néprajzi Kutató Csoport, Budapest, 47–61.
- MANDELBAUM, David G.
1982 Egy életrajzi tanulmány: Gandhi. In: KÜLLŐS Imola (szerk.): *Az életrajzi módszer. Documentatio Ethnographica* 9. MTA Néprajzi Kutató Csoport, Budapest, 29–46.
- NIEDERMÜLLER Péter
1988 Élettörténet és életrajzi elbeszélés. *Ethnographia* XCIX (3–4) 376–390.
- 1994 Paradigmák és esélyek avagy a kulturális antropológiai lehetőségei Kelet-Európában. *Replika*. (13–14) 89–129.
- OLÁH Andor
1986 *Új hold, új király. A magyar népi orvoslás életrajza*. Gondolat Kiadó, Budapest
- PÁKAY Viktória
2004 A tiszabökényi gyógyító. In: PÓCS Éva (szerk.): *Áldás és átok, csoda és boszorkányság. Vallásetnológiai fogalmak tudományos megközelítésben. Tanulmányok a transzcendensről IV*. Balassi Kiadó, Budapest, 320–341.
- SARKADI Ádám
2002 *Természetgyógyászat dióhéjban. Egy természetgyógyász orvos gyakorlati tapasztalatai*. (Második kiadás.) Vita Natura Alapítvány, Budapest
- SZÁNTÓ Zsuzsa
1995 Orvostudomány és természetgyógyászat. *Végeken*. (1) 17–21.
- SZTRASNIJ, Alexander
é. n. *Természetgyógyászat. Ép testben ép lélek*. Edge 2000 Kiadó, Budapest
- TENGELYI László
1998 *Élettörténet és sorsesemény*. Atlantisz Könyvkiadó, Budapest